

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING YANGI KONSTITUTSIYASI FUQAROLIK HUQUQI MANBAI SIFATIDA

Sultonova Sabohatxon Ikromjon qizi

Toshkent Davlat Transport Universiteti

Iqtisodiyot fakulteti 4-kurs Yu-2a guruh talabasi

Annotatsiya: mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi fuqarolik huquqining asosiy manbai sifatida tahlil qilinadi. Unda Konstitutsiyada mustahkamlangan fuqarolarning huquq va erkinliklari, ularning huquqiy kafolatlari, hamda fuqarolik huquqi institutlari bilan o‘zaro bog‘liqligi yoritilgan. Shuningdek, yangi Konstitutsiyada amalga oshirilgan asosiy o‘zgarishlar va ularning fuqarolik huquqiga ta’siri huquqiy-nazariy hamda amaliy nuqtai nazardan ko‘rib chiqiladi. Maqolada qonunchilikning barqarorligi, fuqarolik jamiyatining rivojlanishida Konstitutsiyaning o‘rni alohida ta’kidlangan.

Kalit so‘zlar: yangi Konstitutsiya, fuqarolik huquqi, huquqiy manba, fuqaro huquqlari, O‘zbekiston Respublikasi, huquqiy islohotlar, huquqiy kafolat, konstitutsiyaviy huquq.

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatimizda asosiy huquqiy hujjat sifatida fuqarolik jamiyatining rivojlanishi va fuqarolarning huquqiy maqomini belgilab beradi. 2023-yilda¹ qabul qilingan Yangi Konstitutsiya fuqarolik huquqining mustahkamlanishida muhim manba sifatida maydonga chiqdi. Ushbu maqolada Yangi Konstitutsiyaning fuqarolik huquqiga ta’siri, uni shakllantiruvchi asosiy prinsiplari hamda xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil qilinadi. 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiya inson huquqlari, erkinliklari va qonun ustuvorligini ta’minlashga qaratilgan.

¹ <https://lex.uz/docs/-6445145#:~:text=01.05.2023>

Konstitutsiya fuqarolik huquqining asosiy manbasi bo'lib, u orqali fuqarolar o'z shaxsiy va mulkiy huquqlarini amalga oshiradilar. Yangi Konstitutsiyada fuqarolik huquqining quyidagi asosiy yo'nalishlariga alohida e'tibor qaratilgan:²

- Shaxsiy huquqlar: yashash, erkin fikrlash, e'tiqod qilish, harakat erkinligi;
- Mulk huquqlari: xususiy mulk daxlsizligi, tadbirkorlik erkinligi;
- Oilaviy huquqlar: nikoh tuzish, farzandlarni tarbiyalash;
- Shartnoma tuzish huquqi: har qanday qonuniy shartnomani erkin tuzish imkoniyati. Konstitutsiya fuqarolik-huquqiy munosabatlarning umumiy doirasini belgilab, boshqa qonunlar uchun huquqiy zamin yaratadi.

Xalqaro tajriba bilan taqqoslaganda yangi Konstitutsiyaning fuqarolik huquqiga oid normalari xalqaro standartlarga moslashtirilgan. Jumladan:

- Germaniya: fuqarolarning asosiy huquqlari "Asosiy qonun"da (Grundgesetz) belgilangan;³
- Fransiya: inson va fuqarolar huquqlari deklaratsiyasi asosida fuqarolik huquqi shakllangan;⁴
- AQSh: Konstitutsiyaviy qo'shimchalar (Bill of Rights) fuqarolik huquqlarining kafolati hisoblanadi.⁵

Fuqarolik huquqlari va erkinliklarini amalda ta'minlashda Konstitutsiyaviy sud muhim rol o'ynaydi. Yangi Konstitutsiyada Konstitutsiyaviy sudning vakolatlari kengaytirilgan bo'lib, u quyidagi yo'nalishlarda faoliyat yuritadi:

- Fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlari buzilganda ularning murojaatlarini ko'rib chiqish;
- Qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini aniqlash;
- Konstitutsiyaviy talqinlar berish orqali fuqarolik huquqining aniqligini va barqarorligini ta'minlash; Konstitutsiyani bevosita amaliyotga tatbiq etishda,

² <https://lex.uz/docs/-6445145>

³ <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

⁴ <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000311829/>

⁵ <https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights>

fuqarolarning huquqiy himoyasini mustahkamlashda, sud-huquq tizimida barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.⁶

Yangi Konstitutsiya fuqarolik huquqining mustahkam manbai sifatida kelajakda ham o'zining dolzarbligini saqlab qolishi uchun quyidagi yo'nalishlarda rivojlanishi kutilmoqda:

- Raqamli huquqlarni konstitutsiyaviy mustahkamlash: internetda shaxsiy hayotni himoya qilish, raqamli mulk va shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi kabi huquqlarni aniq belgilash.

- Ekologik huquqlarning kengaytirilishi: har bir fuqaroning sog'lom atrof-muhitda yashash huquqini konstitutsiyaviy kafolatlash.

- Onlayn shartnoma va elektron hujjatlar huquqiy maqomini kuchaytirish: elektron huquqiy munosabatlar bo'yicha aniq konstitutsiyaviy asoslar yaratish.

- Fuqarolik jamiyati institutlari bilan o'zaro aloqalarni kuchaytirish: jamoatchilik nazorati, ochiq parlament va ijtimoiy sheriklik tizimlarini rivojlantirish.

- Xalqaro huquq bilan uyg'unlikni ta'minlash: xalqaro shartnomalarga muvofiq ravishda fuqarolik huquqlarini milliy Konstitutsiyaga moslashtirish; bu istiqbollar fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy himoyasini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytadigon bo'lsak yangi Konstitutsiya fuqarolik huquqi manbai sifatida fuqarolarning huquqiy ongi va erkinligini ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. U mamlakatdagi huquqiy tizimni modernizatsiya qilish va xalqaro andozalarga moslashtirish yo'lida asosiy tayanch hujjat sifatida xizmat qilmoqda. Fuqarolik huquqi sohasidagi normalarning Konstitutsiyada mustahkam joy olishi huquqiy barqarorlikka va jamiyat farovonligiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023-yilgi tahriri);
2. "Fuqarolik huquqi asoslari", D. Rustamova, T. Yusupova, 2023;
3. G'aybullayev S. "O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy huquqi." – Toshkent, 2021;

⁶ <https://lex.uz/docs/-5391934>

4. Juraev Q. "Konstitutsiyaviy islohotlar va ularning fuqarolik huquqiga ta'siri." – "Yuridik fanlar" jurnali, 2023-yil, №2;
5. "Fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda konstitutsiyaning o'rni." – "Huquq va Burch" gazetasi, 2023-yil, avgust soni;

Elektron manbalar:

1. <https://lex.uz/docs/-5391934>
2. <https://lex.uz/docs/-6445145>
3. <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>
4. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000311829/>
5. <https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights>
6. <https://parliament.gov.uz>